

3. Скільки українців користується штучним інтелектом у роботі та побуті. URL: <https://texty.org.ua/fragments/115053/skilky-ukrayinciv-korystuyetsya-shtuchnym-intelektom-u-roboti-ta-pobuti-opytuvannya/>

4. Драч І., Петроє О., Бородієнк О., Регейло О, Базелюк О., Базелюк Н., Слободянюк О. Використання штучного інтелекту у вищій освіті. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*. №15. 2023. С.66 – 82.

5. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти: Лист МОН від 23.10.2018 № 1/9-650. URL <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>

6. Про академічну доброчесність: Законопроект ВРУ від 08.01.2024 №10392. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/43481>

Вергун В.А.,
Науковий керівник: Дутко А.О., к.ю.н, доц.,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
Навчально-науковий інституту права та правоохоронної діяльності,
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів

МЕДІАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ВРЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ

У сучасних реаліях сімейні спори залишаються однією з найбільш поширених і емоційно напружених категорій правовідносин. Воєнний стан лише загострив ці процеси: економічна нестабільність, вимушене розлучення сімей через евакуацію чи мобілізацію, психологічний тиск і соціальна невизначеність призводять до конфліктів між подружжям, суперечок щодо утримання та виховання дітей, поділу майна тощо.

Показовим є те, що кількість розлучень в Україні у 2024 році була майже такою ж, як і кількість укладених шлюбів. За даними Міністерства юстиції та судової влади, торік українці уклали 150,2 тисячі шлюбів, а кількість розлучень сягнула аж 141,8 тисячі. Така статистика свідчить про значну напругу у сфері сімейних правовідносин та актуалізує потребу в ефективних правових інструментах для врегулювання спорів [1].

Конституційно-правовою основою забезпечення захисту прав у цій сфері є ч. 5 ст. 55 Конституції України, яка встановлює, що «кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань». Це положення гарантує особам можливість використовувати широкий спектр форм захисту, в тому числі й позасудові механізми [2].

У розвиток цієї конституційної норми ст. 16 Цивільного процесуального кодексу України від 18.03.2004 № 1618-IV передбачає, що «сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом». Тобто, законодавець визнає пріоритетність досудового вирішення конфліктів, що відкриває простір для застосування альтернативних процедур [3].

Особливе місце серед таких процедур належить медіації. Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-IX, «медіація - позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [4].

Також, варто зазначити, що законодавець надає правове визначення процедури медіації, виділяючи три взаємопов'язані ознаки: переговори, структурованість процедури переговорів та участь медіатора. Це визначення підкреслює відмінності медіації від інших примирних процедур, зокрема процедур внутрішнього або судового примирення, а також будь-яких переговорів за участю посередника, оскільки не всі такі процедури можна віднести до медіації.

Медіація є структурованою процедурою, що складається з послідовних етапів (стадій) переговорів. У різних школах медіації назви та кількість стадій можуть відрізнятися - від 4 до 7. Проте незалежно від термінології, її структура зводиться до наступного алгоритму: збір інформації та визначення тем для обговорення, робота з інтересами та потребами сторін, пошук можливих варіантів рішень, оцінка їх реалістичності та оформлення досягнутих домовленостей.

У законодавчому визначенні поняття «медіація» також наголошується на сутності процедури через її принципи. Зокрема, законодавець підкреслює превентивний характер медіації, зазначаючи, що до неї можна звертатися не лише для врегулювання наявного конфлікту або спору, але й для запобігання його виникненню у майбутньому [5, с.13].

На рівні європейського права подібне тлумачення закріплено у ст. 3 Директиви 2008/52/ЄС «Про деякі аспекти медіації у цивільних та комерційних справах» [6]. У ній медіація також розглядається як структурований процес, у якому дві або більше сторін, на засадах добровільності, прагнуть мирного врегулювання спору за допомогою незалежного посередника.

Як зазначає Т.О. Подковенко, медіація є процесом примирення, при якому сторони самостійно контролюють і визначають як хід процесу, так і його кінцевий результат – досягнення згоди. Це метод, у якому жодне рішення не приймається без взаємної згоди та порозуміння між сторонами [7, с. 14].

Відповідно до положень ст. 4 Закону України «Про медіацію», проведення процедури можливе лише за взаємною згодою сторін. При цьому вона ґрунтується на низці ключових принципів: добровільності участі, конфіденційності процесу, нейтральності та незалежності медіатора, його неупередженості, а також рівності прав сторін та їхнього права самостійно визначати умови врегулювання спору [4].

Існують випадки, коли проведення сімейної медіації виявляється недоречним. Це, зокрема, стосується випадків, коли одна зі сторін є алко- або наркозалежною, недієздатною, або коли сторони відмовляються приймати принципи медіації. Також медіація не застосовується, якщо участь у ній примусова, якщо одна зі сторін здійснює домашнє насильство щодо іншої, або якщо під час процедури відбувається тиск чи погрози [8, с. 127].

Процедура сімейної медіації має низку переваг порівняно з судовим розглядом. Під час судового процесу сторони часто сприймають одна одну як суперників, прагнучи перемоги, тоді як медіація спрямована на порозуміння і врахування інтересів обох сторін. Судовий розгляд опосередкований: адвокати представляють інтереси клієнтів, використовуються юридичні терміни, а живого діалогу між сторонами практично немає. Медіація ж забезпечує безпосереднє спілкування сторін через медіатора, що дозволяє обговорити проблеми власними словами та досягти конструктивного рішення.

Крім того, медіація є швидшою і гнучкішою процедурою. Сторони самі визначають медіатора, способи врегулювання спору та варіанти рішень, тоді як у суді участь беруть свідки, представники, діти та інші фахівці, а процес часто формальний. Медіація дозволяє обрати рішення, яке задовольняє всі сторони, без примусового виконання, тоді як судові рішення нав'язується і його результат не завжди передбачуваний.

Крім того, медіація є економічно вигіднішою, адже судовий процес передбачає значні витрати на подання позову, оплату адвокатських послуг та виконання рішення, які зазвичай покладаються на сторону, не на користь якої ухвалено рішення. У медіації витрати нижчі і розподіляються за домовленістю сторін, із можливістю залучення юриста чи нотаріуса для оформлення угоди [9, с. 150].

Підводячи підсумок, варто зазначити, що сімейна медіація є ефективним механізмом врегулювання спорів, що дозволяє сторонам досягти взаємовигідного рішення, зберігаючи повагу та мінімізуючи конфлікт. На відміну від судового розгляду, медіація забезпечує безпосереднє спілкування сторін, швидкість і гнучкість процесу, рівність у представленні інтересів та конфіденційність. Вона дозволяє обирати рішення, яке відповідає потребам усіх учасників, мінімізує емоційне навантаження і зменшує витрати. У сучасних умовах, коли судова система може працювати з переборами, а сімейні конфлікти стають все більш складними та емоційно насиченими, розвиток і популяризація медіації є важливим кроком у захисті прав і інтересів громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чому в Україні кількість розлучень наздоганяє одруження: BBC NEWS Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c15zx1d4v2ko>.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n6157>.
4. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#n27>.
5. Науково-практичний коментар до Закону України «Про медіацію» Київ: Видавництво РАЦІО, 2024, С.100.
6. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters: Document 32008L0052. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/52/oj/eng>.
7. Подковенко Т.О. Моделі медіації та механізм її здійснення. Актуальні проблеми правознавства. 3 (23)/2020. С. 12-20.
8. Чеховська І.В., Довга М.О. Медіація як альтернативний спосіб вирішення сімейних спорів. Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал. 2023. Вип. 3 (12). С. 123-138.
9. Дутко А.О., Нагірняк О. Медіація як спосіб вирішення сімейних спорів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». Т.7, №1, 2020. С. 148-151.

Вержиковська Ю.І.,

Науковий керівник: Троцюк Н.В., к.ю.н., доц.,

Факультет права та міжнародних відносин,

Державний університет «Київський авіаційний інститут»,

м. Київ

**ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ВІД РАДЯНСЬКОГО ФОРМАЛІЗМУ ДО СУЧАСНИХ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ**

Рівноправність в українському суспільстві в умовах воєнного стану є однією з актуальних тем, що вимагає уваги. Адже в реаліях сьогодення багато жінок перебрали на себе набагато більше обов'язків, які до того за стереотипним розподілом покладались на чоловічу частину суспільства, але при цьому питання їх прав, соціальної забезпеченості і гарантії безпеки залишаються незмінними, і в деяких випадках набагато слабші. Актуальність дослідження зумовлена посиленням ролі жінок у суспільно-політичному житті України та необхідністю адаптації національної правової політики до стандартів Європейського Союзу. Адже попри значну кількість нормативно-правових актів в Україні, рівень фактичної гендерної рівності залишається недостатнім.

Метою даного дослідження виступає вивчення розвитку правової політики України у напрямку забезпечення гендерної рівності, а також виявлення ключових викликів, що постають перед її впровадженням на нинішньому етапі.

Слід зазначити, що історичні умови становлення прав жінок у радянську епоху мають складну і багатогранну природу, з ознаками подвійності та суперечливості. На офіційному рівні в законодавчому просторі активно пропагувалася ідея рівності між жінками та чоловіками, проголошувалася теза про гендерну рівноправність як одну з основоположних цінностей соціалістичної епохи. У цьому напрямку створювалися спеціальні нормативно-правові акти, включаючи конституції СРСР і УРСР, які закріплювали рівні права представників обох статей у соціальному, політичному, трудовому та освітньому житті. Жінкам було офіційно надано широкий спектр прав та гарантій, проте, у реальності ця